

RAJOITTAMISTOIMENPITEET

LASU

RAJOITTAMISTOIMENPITEIDEN

- Rajoitustoimenpiteellä tarkoitetaan rajoitustoimenpiteen kohteeksi joutuneen asiakkaan perusoikeuden rajoittamista tai siihen puuttumista
- Perusoikeuden löytyvät suomen perustuslaista, niitä ovat esim.
 - Liikkumisvapaus
 - Oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen
 - Omaisuuden suoja
 - Yksityiselämän suoja

PERUSOIKEUKSIEN RAJOITTAMINEN

- Perusoikeuksien rajoittaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että
 - Joko ihmistä rajoitetaan tekemästä jotain (esim. liikkuminen tai yhteydenpito läheisiin)
 - Tai pakotetaan tekemään jotain vasten hänen tahtoaan (esim. kiinnipitäminen)

RAJOITTAMINEN

- Perus- ja ihmisoikeussäännösten mukaan rajoitusten käytön on perustuttava täsmällisiin laissa määriteltyihin edellytyksiin
- Rajoituksilla puututaan lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin
- Lastensuojelulain (417/2007) 11 luvussa säädetään rajoitustoimenpiteiden käytöstä sijaishuollossa

LASTENSUOJELULAIN MUKAISET RAJOITTAMISTOIMET

- Yhteydenpidon rajoittaminen
- Aineiden ja esineiden haltuunotto
- Henkilöntarkastus
- Henkilönkatsastus
- Omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen
- Lähetysten luovuttamatta jättäminen
- Kiinnipitäminen
- Liikkumisvapauden rajoittaminen
- Eristäminen ja
- Erityinen huolenpito

RAJOITTAMISTOIMENPITEIDEN KÄYTTÖ

- Lastensuojelulain mukaisia rajoituksia voidaan kohdistaa ainoastaan
 - kiireellisesti sijoitettuun
 - huostaanotettuun tai
 - hallinto-oikeuden väliaikais määräyksellä sijoitettuun lapseen
- Rajoittamistoimenpiteitä EI saa käyttää avohuollon tukitoimena sijoitettuun lapseen!
- Rajoitustoimenpiteitä saa käyttää ainoastaan sijaishuollon **laitoshoidossa** (pl. yhteydenpidon rajoittaminen)
- Lastensuojelulaissa tarkoitettuja laitoksia ovat lastenkodit, nuorisokodit ja koulukodit sekä muut niihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset (perhekotiyhteisöt, perhetuki- ja perhekuntoutusyksiköt sekä perheryhmäkodit).

RAJOITUSTEN KÄYTTÖ (LSL 61 A§)

- Rajoituksia saadaan käyttää vain, jos
 - rajoitus on lapsen edun mukainen
 - rajoitus on oikeassa suhteessa lapsen ikään ja kehitystasoon nähden
 - rajoitus on lapsen hoidon ja huolenpidon tai sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen kannalta perusteltu ja sopiva
 - rajoituksen käyttäminen on välttämätöntä lapsen oman tai muiden henkilöiden terveyden vakavan vaarantumisen vuoksi, ruumiillisen koskemattomuuden turvaamiseksi tai merkittävän omaisuusvahingon ehkäisemiseksi
 - edellä mainitun estämättä yhteydenpitoa voidaan rajoittaa, jos lapsi itse vastustaa yhteydenpitoa
 - rajoitus on oikeassa suhteessa suojeltavaan etuun nähden
 - lapsen mielipide rajoituksesta on selvitetty 20 §:n mukaisesti, ellei se ole ilmeisen mahdotonta, ja
 - muut, lievemmat keinot eivät ole tilanteeseen soveltuvia.
- Kaikki edellytykset on täytyttävä samanaikaisesti, jotta rajoitusta voidaan käyttää

HUOMIOITAVAA

- Lapsen hoito, kasvatus, valvonta tai huolenpito ei saa sisältää rajoittamistoimenpiteinä mainittuja rajoituksia
- Rajoitus on toteutettava turvallisesti lapsen ihmisarvoa kunnioittaen, hänen yksilöllinen tilanteensa, ikänsä, sukupuolensa ja kulttuuri- ja uskonnollinen taustansa huomioiden
- Rajoituksen aikana on huolehdittava lapsen perustarpeista ja yksilöllisistä tarpeista
- Rajoitus ei saa sisältää alistamista, kurittamista eikä muulla tavoin loukkaavaa kohtelua
- Rajoitusten käytöllä ei saa aiheuttaa lapselle vahinkoa tai haittaa.

HUOMIOITAVAA

- Rajoitustoimenpiteen käyttö on lopetettava **heti**, kun rajoittaminen **ei ole enää välttämätöntä**
- Rajoitustoimenpiteiden käyttäminen rangaistuksena on kiellettyä (esim. ”kotiaresti” huonosta käytöksestä)
- Jos lapseen kohdistetaan samanaikaisesti tai peräkkäin useampia rajoitustoimenpiteitä, on kunkin rajoituksen kohdalla arvioitava aina rajoituksen edellytykset erikseen
- Kasvatuksellisten rajojen asettaminen ei voi missään tilanteessa rinnastua laissa säädettyihin rajoituksiin
- Lapsen perusoikeuksiin kajoavia rajoituksia voidaan tehdä vain lastensuojelulain 11 luvun säännösten nojalla

RAJOITUSTOIMENPITEIDEN KIRJAUS

Rajoitustoimenpiteet on aina kirjatta! Kirjaamisella turvataan toimenpiteiden käytön seuranta ja valvonta. Kirjaamisen täytyy sisältää:

- kuvaus rajoitustoimenpiteestä
- kuvaus siitä, miten rajoitus on toteutettu
- kuvaus siitä, minkälaisia muita rajoituksia on mahdollisesti käytetty samaan aikaan
- toimenpiteen peruste ja kesto
- tieto toimenpiteestä päättäneen, sen käytännössä toteuttaneen ja siinä läsnä olleen henkilön nimistä
- tarvittaessa tieto henkilöntarkastukseen tai henkilönkatsastukseen johtaneista perustelluista syistä sekä
- tarvittaessa tieto siitä erityisestä syystä, jonka vuoksi lapsen huone tai omaisuus on tarkastettu lapsen tai toisen henkilön läsnä olematta
- kuvaus toimenpiteen vaikutuksesta hoito- ja kasvatussuunnitelmaan ja
- lapsen kuulemisen tapa ja lapsen mielipide

LAPSI PERHEHOIDOSSA

- Perhehoidossa olevaan lapseen EI saa kohdistaa rajoittamistoimenpiteitä
- On tärkeää, että rajoitustoimenpiteitä koskevat säännökset tunnetaan myös niissä sijaishuoltopaikoissa, joissa niitä ei saa käyttää, esim. perhehoidossa
- Säännökset määrittävät sen, mitä ei voida pitää hyväksyttävänä hoito- ja kasvatustoimenpiteinä
- Esimerkiksi vahingollisten esineiden pois ottaminen **hyvin pieniltä lapsilta** on normaalia turvallisuuden varmistamista, mikä ei tietenkään edellytä erillisen päätöksen tekemistä, mutta esineen haltuunotto esim. teini-ikäiseltä on rajoittamistoimenpide, mitä ei voida käyttää perhehoidossa
- Yksittäisessä tilanteessa on aina toimittava siten, etteivät lapsen **henki, terveys tai turvallisuus vaarannu**

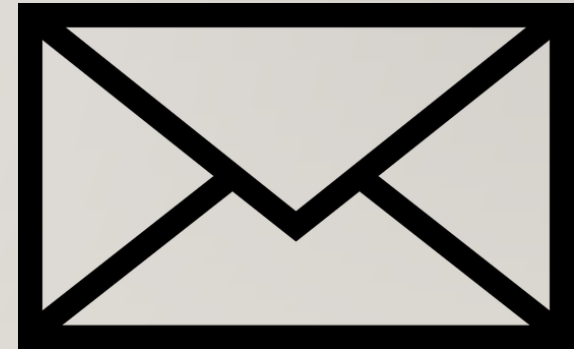
HÄTÄVARJELU

- Jos lapsi, johon ei voi kohdistaa rajoittamistoimenpiteitä, käyttäytyy väkivaltaisesti, saattaa tulla kyseeseen rikoslaissa säädetty hätävarjelu
- Sen mukaan aloitetun tai välittömästi uhkaavan oikeudettoman hyökkäyksen torjumiseksi tarpeellinen puolustusteko on hätävarjeluna sallittu
- Arvioinnissa otetaan huomioon hyökkäyksen laatu ja voimakkuus, puolustautujan ja hyökkääjän henkilö sekä muut olosuhteet
- Hätävarjelua voidaan käyttää myös toisen henkilön suojaamiseen, esimerkiksi suojattaessa lasta toisen lapsen hyökkäykseltä
- Tilanteet arvioidaan oikeuskäytännössä aina yksittäistapauksellisesti ja kyseessä on aivan viimesijainen keino

YHTEYDENPIDON RAJOITTAMINEN

- Lapsen oikeus pitää yhteyttä läheisiinsä on perus- ja ihmisoikeutena turvattu oikeus
- Yhteydenpidon rajoittaminen tarkoittaa, että laissa säädettyjen edellytysten täyttyessä voidaan
 - rajoittaa lapsen oikeutta tavata vanhempiaan tai muita läheisiään
 - rajoittaa lapsen oikeutta pitää yhteyttä läheisiinsä puhelimitse tai muita välineitä käyttäen
 - lukea ja pidättää lapsen lähettämä tai hänelle osoitettu yksittäinen kirje tai muu luottamuksellinen viesti tai tarkastaa ja pidättää muu lähetys
 - ottaa rajoituksen ajaksi sijaishuoltopaikan haltuun lapsen hallussa olevat yhteydenpitoon käytettävät laitteet ja välineet tai rajoittaa niiden käyttöä
 - jättää ilmaisematta lapsen olinpaikka vanhemmille tai huoltajille

AINEIDEN JA ESINEIDEN HALTUUNOTTO

- Lastensuojelulaitoksen **on otettava** haltuun lapsen hallussa olevat
 - päihtymistarkoituksessa käytettävät aineet tai tällaisen aineen käyttöön erityisesti soveltuvat välineet ja
 - sellaiset aineet tai esineet, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen.
- Laitoksen haltuun **saadaan ottaa** myös sellaiset aineet tai esineet
 - jotka soveltuvat vaarantamaan lapsen omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä tai turvallisuutta tai vahingoittamaan omaisuutta,
 - jos **on todennäköistä**, että lapsi käyttää aineita tai esineitä näihin tarkoituksiin.
- Lisäksi laitoksen haltuun **saadaan ottaa**
 - lapsella olevat lapsen oman tai toisten lasten sijaishuollon järjestämistä tai laitoksen yleistä järjestystä **todennäköisesti vakavasti** haittaavat muut aineet ja esineet sekä
 - lapsen hallussa olevat tupakkatuotteet tai nikotiininesteet.
- On olemassa lukematon määrä esineitä, joilla periaatteessa voi vahingoittaa joko omaisuutta tai henkeä ja terveyttä. Tästä syystä edellytyksenä on, että lapsen käytös selvästi viittaa siihen, että esinettä tai ainetta ollaan käyttämässä väärin, ennen kuin tämänkaltaisia esineitä voidaan ottaa pois.

HENKILÖN TARKASTUS

- Henkilöntarkastuksella tarkoitetaan sen tutkimista, mitä lapsella on vaatteissaan tai vaatteiden ja ihon väliin kätkeytyä, esim. naulakkoon ripustettujen vaatteiden tutkiminen tai jälkien etsiminen vaatteista sekä taskujen tarkastaminen ja tyhjentäminen
- Lapselle voidaan tehdä henkilöntarkastus, jos laitoksen henkilökunnalla on **perusteltua syytä epäillä**, että lapsella on yllään tai vaatteissaan
 - päihtymistarkoituksessa käytettäviä aineita tai aineen käyttöön soveltuvia välineitä tai
 - sellaisia esineitä, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen
- **Tupakka ei ole** sellainen säännöksessä tarkoitettu aine tai esine, jonka etsimiseksi henkilökunnalla olisi oikeus tehdä lapselle henkilöntarkastus

HENKILÖNKATSASTUS

- Lapselle voidaan tehdä henkilönkatsastus, jos on **perusteltua syytä epäillä**, että hän on käyttänyt päihdyttäviä aineita.
- Henkilönkatsastus tarkoittaa, että epäilty käyttö selvitetään
 - Puhalluskokeella
 - verinäytteellä
 - hiusnäytteellä
 - virtsanäytteellä tai
 - sylkinäytteellä

OMAISUUDEN JA LÄHETYSTEN TARKISTAMINEN

- Lapsen käytössä olevat tilat tai hallussa oleva omaisuus saadaan tarkastaa, jos on **perusteltua syytä epäillä**, että lapsella on hallussaan
 - päihtymistarkoitukseen käytettävää ainetta
 - tällaisen aineen käyttöön erityisesti soveltuvia välineitä
 - aineita tai esineitä, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen
 - aineita tai esineitä, jotka soveltuvat vaarantamaan lapsen omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä tai turvallisuutta tai vahingoittamaan omaisuutta, jos **on todennäköistä**, että lapsi käyttää aineita tai esineitä näihin tarkoituksiin tai
 - aineita tai esineitä, jotka todennäköisesti vakavasti haittaisivat lapsen oman tai toisten lasten sijaishuollon järjestämistä tai laitoksen yleistä järjestystä

Huom! Tarkastusta ei voida tehdä tupakka- tai nikotiinituotteiden etsimiseksi

OMAISUUDEN JA LÄHETYSTEN TARKASTAMINEN

- Jos on perusteltua syytä epäillä, että lapselle osoitettu kirje tai siihen rinnastettava muu luottamuksellinen viesti tai muu lähetys sisältää edellisellä dialla mainittuja aineita tai esineitä, saadaan lähetyksen sisältö tarkastaa
- Tarkastaminen on tehtävä kirjettä tai muuta luottamuksellista viestiä lukematta

LÄHETYSTEN LUOVUTTAMATTA JÄTTÄMINEN

- Luottamuksellinen viesti tai lähetys voidaan jättää kokonaan tai osittain luovuttamatta lapselle, jos se sisältää
 - lastensuojelulain 65 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, jotka tulisi ottaa haltuun lapselta, jos hän olisi ne jo saanut tai
 - tietoja, asioita tai esineitä, joiden voidaan olosuhteet kokonaisuutena huomioiden perustellusti arvioida vakavasti vaarantavan lapsen tai toisen henkilön henkeä, terveyttä, turvallisuutta tai kehitystä.
- Lapselle ei saa toimittaa lähetystä, joka sisältää esineitä, tietoja tai asioita (esimerkiksi valokuvan muodossa), jotka lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden voidaan arvioida järkyttävän vakavasti hänen psyykkistä terveyttään

KIINNIPITÄMINEN

- Laitoksen johtaja tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi lapsen rauhoittamiseksi pitää kiinni lapsesta, jos lapsi sekavan tai uhkaavan käyttäytymisensä perusteella
 - todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita ja
 - kiinnipitäminen on lapsen oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden välittömän vaarantumisen vuoksi taikka omaisuuden merkittävän vahingoittamisen estämiseksi **välttämätöntä**
- Kiinnipitäminen voi pitää sisällään myös lapsen siirtämisen
- Kiinnipitäminen tarkoittaa lapsen fyysistä kiinnipitämistä
- Minkäänlaisten välineiden käyttö ei ole sallittua
- Kiinnipitäminen on oltava luonteeltaan hoidollista ja huollollista
- Kiinnipitäminen ei ole sallittua ennakollisena toimenpiteenä ilman välitöntä vaaraa
- Omaisuuden kohdalla kyse tulee olla merkittävästä vahingoittumisesta

Kiinnipitäminen on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä lapsen rauhoittamiseksi

LIKKUMISVAPAUDEN RAJOITTAMINEN

- Liikkumisvapauden rajoittaminen tarkoittaa, että lasta voidaan määräaikaisesti kieltää poistumasta laitoksen alueelta, laitoksesta tai tietyn asuinyksikön tiloista
- Rajoitus voidaan asettaa, jos se on lapsen huollon kannalta **välttämätöntä** ja **lapsen edun mukaista** ja jos
- lapsi on otettu huostaan sillä perusteella, että hän on vaarantanut vakavasti terveyttään tai kehitystään
 - käyttämällä päihteitä
 - tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai
 - muulla niihin verrattavalla käyttäytymisellään
- lapsi käyttäytyy laitoksessa I kohdassa mainitulla tavalla tai
- rajoitus on muutoin tarpeen lapsen suojelemiseksi häntä itseään vakavasti vahingoittavalta käyttäytymiseltä

Liikkumisvapauden rajoittamisen aikana lapsi voi poistua päätöksessä mainitulta alueelta vain yhdessä työntekijän kanssa, ei esim. huoltajan kanssa.

ERISTÄMINEN

- Lapsi saadaan eristää laitoksen muista lapsista, jos hän käyttäytymisensä perusteella on vaaraksi itselleen tai muille, tai jos eristäminen on muusta erityisen perustellusta syystä lapsen hengen, terveyden tai turvallisuuden kannalta välttämätöntä
- Eristämistä ei saa koskaan käyttää kasvatuksellisilla perusteilla tai rangaistuksena
- Ennen eristämisen käyttämistä on aina harkittava, olisiko tilanne selvitettävissä käyttämällä muita lievempiä keinoja
- Esimerkiksi lapsen rauhattomuus, sekavuus tai äänekkyyys eivät sellaisenaan oikeuta eristämiseen
- Eristämisen on tapahduttava laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstön jatkuvan huolenpidon alaisena
- Lasta on valvottava koko erillään pitämisen ajan siten, että tähän on jatkuva kuulo- ja näköyhteys

ERITYINEN HUOLENPITO

- Erityinen huolenpito tarkoittaa kokonaisvaltaista hoitoa, kasvatusta ja huolenpitoa sekä yksilöllistä erityisopetusta sellaisille 12 vuotta täyttäneille nuorille, joiden toiminta erityisen vakavasti vaarantaa heidän henkeään, terveyttään tai kehitystään
- Erityinen huolenpito on moniammatillista hoitoa ja huolenpitoa
- Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää esimerkiksi aggressiivisesti käyttäytyvien, toistuvasti karkailevien, paljon rikoksia tekevien tai päihderiippuvaisten nuorten elämäntilanteen tasaamiseksi
- Päätöksen erityisen huolenpidon aloittamisesta tekee kunnan johtosäännön mukaan määräytyvä sosiaalihuollon johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä muu viranhaltija

PÄÄTÖKSEN TEKO

- Lastensuojelulaitosten on kirjattava kaikki lastensuojelulain II luvun mukaiset rajoitustoimenpiteet
- Useimmista rajoitustoimenpiteistä tehdään lisäksi päätös
- Osaan näistä päätöksistä saa hakea muutosta

MUUTOKSENHAKUKELPOISET PÄÄTÖKSET

- Yhteydenpidon rajoittaminen
- Aineiden ja esineiden haltuunotto (ei päätöstä jos omaisuus palautetaan)
- Aineiden ja esineiden haltuunotto (jos omaisuutta ei palauteta)
- Lähetysten luovuttamatta jättäminen
- Liikkumisvapauden rajoittaminen
- Eristäminen
- Erityinen huolenpito
- Päätöksistä saavat hakea

Päätöksistä saavat hakea muutosta 12 vuotta täyttänyt lapsi ja huoltaja.

EI-MUUTOKSENHAKUKELPOISET PÄÄTÖKSET

- Omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen
- Henkilönkatsastus
- Yhteydenpidon rajoittamisen lopettaminen

RAJOITUKSET, JOISTA EI TEHDÄ NIMENOMAISTA PÄÄTÖSTÄ

- Henkilöntarkastus
- Kiinnittäminen
- Aineiden ja esineiden
haltuunotto (jos omaisuus
palautetaan)

Rajoitukset on kuitenkin
kirjattava asianmukaisesti

KUULEMINEN JA LAPSEN MIELIPITEEN SELVITTÄMINEN

- Rajoitustoimenpiteiden osalta asianosaisia ovat lapsen huoltaja tai muu laillinen edustaja ja 12 vuotta täyttänyt lapsi.
- Ennen päätöksentekoa on asianosaisille varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain mukaisesti
- Myös alle 12-vuotiaan lapsen mielipide on selvitettävä ennen rajoituspäätöksen tekemistä
- Lapselle ja hänen huoltajalleen on viipymättä annettava tieto heidän käytettävissään olevista muutoksenhaku- ja oikeussuojakeinoista sekä mahdollisuudesta oikeusavun saamiseen

RAJOITTAMISPÄÄTÖKSEN TEKO

- Lastensuojelulaissa on määritelty, kuka on oikeutettu tekemään minkäkin rajoittamispäätöksen (laitoksen ohjaaja, laitoksen johtaja, sosiaalityöntekijä) sekä esim. liikkumisvapauden rajoittamisen aikarajat
- Rajoittamistoimenpiteet on erittäin tarkasti lailla määritelty, ja näihin dioihin on koottu vain keskeisin tieto rajoittamisesta
- Jos työskentelet lastensuojelulaitoksessa, sinun on tärkeää tutustua myös niihin rajoittamistoimenpiteitä koskeviin säännöksiin, mistä näissä dioissa ei kerrottu

YHTEENVETO

- Rajoitustoimenpiteitä voi kohdistaa vain huostaanotettuun ja sijaishuoltoon sijoitettuun lapseen
- Rajoitustoimenpiteiden päämääränä on turvata huostaanoton tarkoituksen toteutuminen ja samalla suojata lasta tai toista henkilöä
- Voidaan käyttää vain välttämättömissä tilanteissa
- Rajoitustoimenpiteet on toteuttava mahdollisimman turvallisesti ja lapsen ihmisarvoa kunnioittaen
- Rajoitustoimenpiteitä ei saa käyttää rangaistuksena

LISÄTIETOA/LÄHTEET

- <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/rajoitukset-sijaishuollossa>
- <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=c24b2289-da32-4e17-81fb-1628f1c5bf8a>

KIITOS!
